

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת חקת

ויך את הפלע במטהו מעמים ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל (כ' י"א י"ב) בילקוט כאן נתעוררו על הלשון לא האמנתם בלשון רבים, למשה ולאהרן, כי אם משה הכה, מה חטא אהרן, ואמרו, מכאן שהנטפל לעוברי עבירה נחשב כעובר עבירה עצמה. וטעם הדבר, משום דכיון דנטפל לו אהרן למשה ולא מיחה בו שלא יכה, שזה נגד מצות ה' שאמר ודברתם אל הסלע ולא והכיתם, וכמו דקיי"ל, דכשרואה התלמיד את רבו עובר על דברי תורה חייב להזכירו (קדושין ל"ב א'), ומדלא מיחה נחשב כמו שעובר עבירה עצמה.

הנהגה להערה זו אפשר למצוא רמז בפסוק זה, דכתיב ויך את הסלע פעמים, ולכאורה לאיזו כונה מספר הכתוב שהכה שתי פעמים, כי איזו נ"מ בזה, אך אשמעינן, כי לוא הכה רק פעם אחת לא הי' נאפשר לומר שחטא אהרן בזה שלא הזכירו ולא מיחה בו, יען כי מניין לו לדעת אם ידבר או יכה, ועוד יותר, שחשב כי בודאי רק ידבר כמו שצוה ה' אבל לאחר שהכה פעם אחת היה לו להזכירו, כי לא כן נצטוה. ולמצער היתה מועלת מחאתו שלא היה מכה פעם שניה, וזה היה חטאו, דמדשתיק לאחר הכאה ראשונה ניכר שהסכים עמו.

א. תוספת ברכה.
פרק כ', פסוקים יא', יב':

שאלות

1. מה פדיון הקושיא כאן ואיזה מן קושיא לה?
2. למה ה"מטפ"ל מט כן חייב?
3. מהי תוספתו de פרשנו?
4. איך פרשנו מוכיח את תוספתו מתוך הפסוק צנו?

* * *

ויצא עוג מלך הכשן ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו (כ"א ל"ג ל"ד)

פירש"י, שהי' ירא פן תעמוד לו זכות אברהם, שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברהם כי נשבה אחיו (פ' לך) ומתוך זה נלחם אברהם והציל את לוט, ומבואר שם, שזה הפליט הי' עוג, עיי"ש ברש"י. ויש להעיר, כי שם פירש"י שכונת עוג בהודעתו את אברהם היתה שיצא אברהם למלחמה ויהרג וישא הוא את שרה. ואיך תעמוד לו זכות עפ"י כונה זו.

אך מצינו כי מעשה טוב לא תנוכה מפני מחשבה רעה, כמ"ש בניזיר כ"ג ב', כי אעפ"י שבלק חשב לאבד את כל עם ישראל אעפ"י כן עמדה לו זכות קרבנות שהביא, ויצאה ממנו רות (נכדתו). ולכן הי' משה ירא, ואמר לו ה' אל תירא אותו.

ג. תוספת ברכה.

פרק כא', פסוקים לג', לד':

1. קרא את הפסוק ואת רש"י בצצט מה קשה היה לרש"י שחייב אותו
לצוא מצנה מדרשי זה?
2. מהי קושייתו של פרשניו על דברי רש"י אלה?
3. לפסוק מה מצנהו על קושי זה עם מצנה עקרונות בצל חשיבות
היסטורית?

* * *

ג. כלי יקר.

פרק כא' פסוק

[ו] אֲזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת.
מֵאַחַר שֶׁלֹּא נֹאמַר 'אֲזוּ יִשְׂרָאֵל מֹשֶׁה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל', וְעוֹד, שֶׁלֹּא שָׂרוּ הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בְּתַחֲלֵת אַרְבָּעִים, שֶׁמַּע מִיַּנָּה שְׁבַע יִשְׂרָאֵל
אָמְרוּ שִׁירָה זוֹ עַל מֹשֶׁה, שְׁחֹזְרָה הַבָּאָר
בְּזִכְרוֹתָ אַחַר שֶׁפְּסָקָה בְּמִיתַת מֹרְיָם. וּמִשְׁעָם זֶה
לֹא נִזְכָּרָה מֹרְיָם בְּשִׁירָה זוֹ, וְנִזְכָּר מֹשֶׁה,
שֶׁנֹּאמַר: "בָּאָר חֲפֻרָה שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי
הָעָם בְּמַחְקָק", וְאִין מַחְקָק אֵלָּא מֹשֶׁה,
שֶׁנֹּאמַר: "כִּי שֵׁם חֲלָקַת מַחְקָק סָפוּן" (דברים
לג, כא). וּבְתַעֲנִית פֶּרֶק א' מְסִיק שְׁחֹזְרָה בְּזִכְרוֹת
מֹשֶׁה (תענית ט). כִּי מִתְחַלְלָה הִיא הֶמֶן בְּזִכְרוֹת
מֹשֶׁה שֶׁקָּבַל הַתּוֹרָה, כִּי לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה כִּי
אִם לְאוֹכְלֵי הֶמֶן (תנחומא בשלח כ), שֶׁנֹּאמַר:
"לְמַעַן אֲנַסְּנוּ הַלֵּךְ בְּתוֹרָתִי" (שמות טו, ד).

והבאר שהיה מספיק להם כל צרכיהם, בזכות
מרים שאחזה במדת גמילות חסדים, שפן
נאמר: "ותחיון את הילדים" (שמות א, יח),
שהיו מספיקין להם מזון וכו'. וענני כבוד
אשר שם כבוד השכינה, בזכות אהרן, שגרם
השראת השכינה על ידי הקרבנות. ובזכות
התורה חזרו לשפתן. לך נאמר: באר אשר
חפרוה נדיבי עם, שאחזו במדת גמילות
חסדים, ובזכותם היתה הבאר מאו ומקדם,
עכשו חזרה "במחקק", בזכות משה, ובזכות
התורה הרמוזה בפסוק: "וממדבר מתנה
וממתנה נחליאל", כמו שדרשו רז"ל במסכת
עירובין (עירובין נד.). דאם לא פן קשה, מה
ראו על ככה לדרש פסוקים אלו על התורה,
ומה ענן שבת התורה אל שירת הבאר? אלא
לפי שחזרה הבאר בזכות התורה שקבל משה.
וזה פרוש נכון וברור.

אלות

1. פרשניו קובצ שתי הנחות מתחילת דבריו, מה הן ומה מסקנתו מכך?
 2. מן, מיט, אטן, איק פרשניו קושר כל אחד לאישיית אחרת ואיך זה
מתאים להם?
 3. מה נראית לך הדרכא הסמוכה ביותר אמין הלפת ה"מחנות", האם
מה זכה לזה?
- "בזכות התורה חזרו עליונות", מתי ולמה נפסקו ומה שם חזרו?

* * *

ד. כלי יקר.

פרק כ' פסוק ד':

[ד] וְלָמָּה הִבַּאתֶם אֶת קֶהֱל ה' . מִתְחַלְלָה
נֹאמַר: "וַיִּקְהְלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל
אַהֲרֹן", וְאַחַר כֵּן נֹאמַר: "וַיַּרְבֵּ הָעָם עִם
מֹשֶׁה לְבָד, וְאַחַר כֵּן חָזַר וְאָמַר: "וְלָמָּה
הִבַּאתֶם", לְשִׁנְיָהֶם, וְאַחַר כֵּן: "לָמָּה
הִעֲלִיתֶנּוּ", לְמֹשֶׁה לְבָד (עיי' בעל הטורים).
וְעוֹד, שֶׁהָיָה לָהֶם לְהַקְדִּים תְּלוּנָת "וְלָמָּה
הִעֲלִיתֶנּוּ מִמִּצְרַיִם" קִדְּם "וְלָמָּה הִבַּאתֶם אֶת
קֶהֱל ה' אֶל הַמִּדְבָּר", כְּסִדְּר הַיּוֹתֵן. וְעוֹד,
שֶׁשָּׁנָה שְׁמוֹתֶם כְּמָה פְּעָמִים, מַעֲדָה, לְקֶהֱל,
וְהָעָם, וְקֶהֱל ה'.

"כי זה משה האיש אשר
העלנו וגו' (שמות לב, א). אבל מה שנתרצו
לפניו במדבר, היה על ידי שניהם, כי לא היו
יכולין להיות שם בלא מן ובלא ענני כבוד.
ולפיכך נאמר: "ויקהלו על משה ואהרן",
ולא פרש עדין למה נקהלו על שניהם. ואחר
כך אמר: "וירב העם עם משה לבדו, ולא
פרש עדין למה רבו עמו. ואחר כך פרש על
ראשון ראשון, כי מה שנקהלו על שניהם,
הינו כדי לומר להם: "ולמה הביאתם את קהל
ה' אל המדבר", כי שניהם היו סבה להם
לבוא אל המדבר. ועל אחרון אחרון, כי מה
שנאמר: "וירב העם עם משה", הינו שאמרו:
"ולמה העליתנו ממצרים וגו', כי משה
לבדו המעלה אותם. ומה שהקדימו תלונת
"ולמה הביאתם" וגו', לפי שזו הגדולה

והבאר לך זה הוא, שידעו ישראל
שהבאר היה בזכות מרים, והמן
בזכות משה, וענני כבוד בזכות אהרן. ואלו
הלכו דרך ארץ נושבת, לא היו צריכין לבל
זה. וידוע, שהעליה ממצרים היה משה לבד
העקר, כמו שכתוב:

שְׂבָכָלָם, כִּי לֹא הָיָה לָהֶם הַזֶּקֶק בְּהַעֲלָאָה
מִמְצָרִים אֱלוֹ לֹא הִבְיָאָם אֶל הַמְדַבֵּר. עַל כֵּן
עָשׂוּ תְלוּנָה תְחִלָּה עַל שְׁהִבְיָאוּם אֶל הַמְדַבֵּר
הִרַע מִצַּד עֲצָמוֹ, אַף אִם לֹא הָיוּ יוֹצְאִים
מִמְקוֹם חָשׁוּב כְּמִצָּרִים; וְאַחַר כֵּן עָשׂוּ תְלוּנָה
קִטְנָה מְזוּ, וְהוּא שְׁהִכְרִיחַ מִן הַקְצָה אֶל
הַקְצָה, כִּי הָעֵלֶם מִמְצָרִים, מְקוֹם שֶׁהוּא כִּגֵּן ה'
לְאֵילָנוֹת וְזָרְעִים, "אֶל הַמְקוֹם הִרַע הַזֶּה לֹא
מְקוֹם זֶרַע וְתֵאנָה" וְגו'.

וְכִּי מַה שֶּׁפָּרְשָׁנוּ לְמַעַל, שֶׁעָשׂוּ תְלוּנָה
בְּעִבּוּר שְׁאֵבְדוֹ חֲלָקִים בְּעוֹלָם הַבָּא,
מֵיֶשֶׁב גַּם כֵּן לְמַה הִקְדִּימוּ תְלוּנָת "וְלִמָּה
הִבְאִתָּם" וְגו', כִּי רַבָּה הִיא בְּאִמָּת. וְזֶה שֶׁאָמַר
הַכְּתוּב: "וַיָּבֵאוּ כָּל הָעֵדָה", הֵינּוּ עֵדָה
הַשְּׁלֵמָה, כְּפִרּוּשׁ רַש"י. "וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ".

כָּל מְקוֹם שֶׁאָמַר "הָעָם", מְדַבֵּר בְּרִשְׁעִים,
כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י בְּפִסְוֹק "וַיְהִי הָעָם
כְּמִתְאֲנָנִים" (במדבר יא, א). וְרַצָּה לֹאמַר,
שֶׁהִרְשָׁעִים שֶׁבִּיְנֵיהֶם בִּקְשׁוּ לֵישֵׁב יְשִׁיבָה שֶׁל
קִבְע בְּקִדְשׁ, וְלֹא הָיָה לָהֶם רְצוֹן וְחִפְץ לִילָף
לְאַרְץ, כִּי שָׂנְאוּ הָאָרֶץ. מִיָּד "וְתִמַּת שָׁם
מֵרִים", כִּדִּי שֶׁמִּחְמַת חֶסְרוֹן מִים לֹא יִבְקָשׁוּ
יְשִׁיבָה שֶׁל קִבְע. וּמִיִּתְתֶּה סִבָּה לְחֶסְרוֹן הַבָּאָר,
וּבִהְדִּי הוֹצֵא לְקִי כְּרָבָא (בבא קמא צב.), שֶׁ"לֹא
הָיָה מִים לְעֵדָה", אֲפִלוּ לְשִׁלְמִים שֶׁבָּהֶם
שֶׁנִּקְרְאוּ בְשֵׁם עֵדָה. "וַיִּרְבַּ הָעָם", אֱלוֹ
הַפְּחוּתִים, אֲבָל הַטּוֹבִים שֶׁתְּקוּ, כְּמִצָּפִים
לְתִשׁוּעַת ה' יִתְבַּרְךָ וַיִּתְעַלֶּה. וַיְמַה שֶׁאָמַר:
"וְלִמָּה הִבְאִתָּם אֶת קֶהֱל ה'", זֶהוּ דְבָרֵי
עֲצָמָם, כִּי בְעֵינֵי עֲצָמָם הָיוּ כְּשָׂרִים.

שאלות

1. בתחילת דבריו מציג פרשנו מספר שאלות, התוכל לזנותן ולתארן?
2. פרשנו מנתח את המקרה וקובע כי נכון צ"ל כפי שכתוב, התוכל לתסביר?
3. למה לא רצו לעלות לארץ אלא להשאר במדבר?
4. מה טעם מיתת מרים?
5. מיהו "העם" ומי הם "קהלה" ולמה זה חשוב להדגיש כאן?

* * *